

СЕКЦІЯ № 4.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ НАПРЯМИ ПРОФІЛАКТИКИ НАРКОМАНІЇ

Ботнарєнко І. А., старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ВПЛИВ МІКРОСЕРЕДОВИЩА НА РОЗВИТОК НАРКОМАНІЇ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ

Наркоманія серед неповнолітніх становить серйозну загрозу національній безпеці України: передусім, через складне економічне становище, відбувається активізація ділками і злочинними елементами протиправної діяльності у сфері обігу наркотичних засобів та втягнення до торгівлі ними як малозабезпечених, так і малолітніх та неповнолітніх осіб. Крім того, наслідки немедичного вживання наркотичних та психотропних речовин та засобів для фізичного та психічного здоров'я підростаючого покоління є вражаючими: окрім збільшення кількості осіб, які перебувають на обліку в медичних закладах із діагнозом «наркоманія», занепокоєння викладає підвищення рівня захворюваності населення на соціально-небезпечні хвороби (ВІЛ-інфекцію/СНІД, туберкульоз тощо).

Як одна з найгостріших соціальних проблем, проблема наркотизації молоді постійно привертає увагу науковців-правників: В. І. Борисова, В. О. Глушкова, В. В. Голіну, С. Ф. Денисова, О. М. Джужу, М. І. Мельника, А. А. Музику, В. Я. Тація, М. І. Хавронюка, В. І. Шакуна та багатьох інших.

З точки зору соціальної педагогіки, наркозалежність є результатом тривалого впливу сукупності негативних соціалізуючих чинників і умов, призводить до глибоких особистісних деформацій, що заважають нормальній соціалізації. Тому це явище безумовно слід розглядати лише у взаємозв'язку з десоціалізуючими та дестабілізуючими умовами і факторами, що впливають на особистість.

Причини та фактори, які детермінують вживання неповнолітніми наркотичних засобів, різноманітні та лежать в основі різних сфер суспільної діяльності. Основне місце в моральному формуванні

особистості належить сім'ї як мікросередовищу, де формується світогляд та життєві установки особи. Разом з тим, сім'ї належить головна роль у профілактиці розповсюдження наркоманії та ранньому їх виявленні.

Так, виділяють чотири типи сімей з порушеннями емоційного спілкування, які спонукають виникненню наркологічних захворювань: 1) сім'я з травматизацією дітей, де діти, які зазнали насильства, особливо з боку батьків, можуть потім ідентифікувати себе або з агресором, або з жертвою. Але і в тому і в нашому випадку почуття болю, сорому, жаху залишаються, та можуть стати причинами адиктивної поведінки; 2) «нав'язлива» сім'я – де батьки нав'язують себе дитині, нав'язливо контролюють її поведінку, що викликає в ній сором та злобу. У таких батьків існують нереалістичні очікування відносно дітей. В таких випадках може виникати маска фальшивої ідентичності, лицемірні ролі в якості захисту. Неспіввідношення своєму справжньому «я» можуть компенсаторно призвести до вживання наркоречовин; 3) «брехлива» сім'я – в результаті постійної неправди, яка культивується в сім'ї, домінуючою емоцією в дитині стає сором, відбувається деперсоналізація, втрачається відчуття реальності. Наростаюче відчуження, фальшивість відносин в сім'ї можуть стати одним із факторів звикання до наркотиків; 4) «непоследовна, ненадійна сім'я» – сім'я, в якій батьки не встановлюють чітких норм поведінки, у яких діти залишаються наданими самим собі, і де дисциплінарна практика надмірно сувора й непоследовна, підлітки піддаються більшому ризику здійснення правопорушень і частого вживання алкоголю й наркотиків [1, с. 32].

Різними дослідженнями встановлено, що факторами мікросоціального характеру, що впливають на виникнення потягу у неповнолітніх до вживання наркотичних засобів, є: а) негативний приклад батьків, родичів і друзів; асоціальна спрямованість сім'ї; б) наявність сімейних проблем, конфліктів, дисгармонійності стосунків з батьками; в) низький рівень освіченості і педагогічної грамотності батьків, неадекватність чи відсутність виховних впливів (відносини авторитарності і лібералізму); г) жорстокий контроль, недовіра до старшокласника, неповага до його особистості; д) надмірна емоційна прив'язаність до батьків (виховання за типом гіперопіки) або виховання за типом гіпоопіки або емоційного відчуження (відсутність емоційного тепла, зацікавленості дитиною, психологічний дискомфорт, жорстокість, відсутність почуття захищеності, сердечності у ставленні до дитини); бездоглядність дитини; е) сімейна обтяженість алкоголізмом чи наркоманією (у цьому випадку вживання наркотичних засобів може стати повторенням «життєвого сценарію батьків») [2, 3].

Отже, несприятливі умови в сім'ї та порушення стосунків у відносинах «батьки – дитина» не можуть не відбитися на психологічному благополуччі підлітка та не вплинути на формування у нього негативних потягів та схильностей, зокрема, до вживання наркотичних засобів, як захисного механізму від сімейного неблагополуччя. Тому і заходи з протидії цьому антисуспільному явищу повинні здійснюватися з урахуванням того факту, що наркоманія – це не тільки проблема особи, а й проблема родини.

Список використаних джерел:

1. Тютюнник О. В. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до профілактики наркотичної залежності серед старшокласників : монографія / О. В. Тютюнник. – Черкаси : ФОП Гордієнко Є. І., 2014. – 350 с.
2. Беспалько В. В. Психологічні та соціальні проблеми дитячої підліткової наркоманії / В. В. Беспалько // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 4. – С. 57-59.
3. Коваль Л. Г. Соціальна педагогіка / Соціальна робота : навч. посіб. / Л. Г. Коваль, І. Д. Зверева, С. Р. Хлебик. – К. : ІЗМН, 1997. – 392 с.